

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ МОВИ Й МОВЛЕННЯ: ОПИСОВИЙ І ПОРІВНЯЛЬНИЙ МЕТОДИ

Проблемні питання

1. Методологія, метод і методика дослідження мови.
2. Загальнонаукові методи.
3. Галузеві (лінгвістичні) наукові методи.
 - 3.1. Описовий метод.
 - 3.2. Порівняльний метод.

Основна література

Кочерган М. П. Загальне мовознавство. Київ : ВЦ «Академія», 2010. С. 355 – 405.

Додаткова література й інтернет-ресурси

Супрун, Л. В. Загальне мовознавство. Практичні заняття, самостійна робота: навч. посіб. Київ: Знання, 2012. С. 43-82.

Beacco J.K. The Linguistic Integration of Adult Migrants: From One Country to Another, from One Language to Another. Council of Europe, 2014. P. 16.

Ivic M. Trends in Linguistics. The Hague : Mouton de Gruyter, 2013. P. 153.

Mohamed G., Hardie A. Approaching Text typology through Cluster Analysis in Arabic. *Arabic Corpus Linguistics*. Edinburgh : Edinburgh University Press, 2018. P. 213.

O'Grady W. et al., Contemporary Linguistics: An Introduction. Boston, New York : Bedford/St. Martin's, 2005. P. 282.

Ramat P. Linguistic Typology. Berlin, New York : Walter de Gruyter, 1987. P. 4.

1. Питання для обговорення

1. У чому полягає спільність і відмінність термінів *методологія*, *метод* та *методика*?
2. Чи залишаються методологічні принципи наукового пізнання незмінними? Обґрунтуйте відповідь.
3. Які розрізняють рівні методології? Чи є вони взаємопов'язаними?
4. Доведіть, що кожний метод має свою сферу застосування, дозволяє дослідити конкретні аспекти та властивості об'єкта.
5. Чим характеризуються лінгвістичні методи дослідження?

2. Доведіть справедливність тверджень або спростуйте їх:

1. *Методологія* – вчення про принципи дослідження, форми та способи наукового пізнання.
2. Термін *метод* є однозначним і вживається лише в загальнонауковому, філософському значенні.
3. *Методика* – це процедура застосування того чи того методу

відповідно до аспекту дослідження. Методика охоплює всі етапи дослідження.

3. Розподіліть наведені терміни за такими категоріями:

А. Загальнонаукові методи; Б. Методика дослідження; В. Мовознавчі методи.

Аналіз, вибір одиниць для аналізу та встановлення їхніх властивостей, вибір способу опису матеріалу, дедукція, експеримент, зіставний метод, індукція, метод лінгвістичної географії, моделювання, описовий метод, порівняльно-історичний метод, прийом аналізу матеріалу, синтез, спостереження та збір матеріалу, спостереження, структурний метод, вибір способу інтерпретації досліджуваного явища / фактів.

4. Який метод і прийоми застосовано в цитованих дослідженнях?

А. Mohamed G., Hardie A. *Approaching Text typology through Cluster Analysis in Arabic*, 2018. P. 213.

6.2 Analytical techniques for cluster interpretation — external features

The second step in the cluster interpretation is to look for similarities of text-external features among the texts, if any exist. External features shared by a set of texts may include functional unity (e.g. overall communicative purpose), audience, domain, or subject matter. However, the CCA metadata is limited; our investigation of text-external features depended mostly on genre codes or surveying randomly selected individual texts to seek similar situational characteristics. In some cases, we could identify shared text-external features in a given cluster straightforwardly: for instance, if more than half of the texts in a cluster had the same CCA genre code, we could identify that genre easily as dominant for that text-type. In such a case, there was no need to look at individual texts' metadata for the dominant genre, and instead we have considered how the less dominant genres might be related to the dominant one. For instance, if a cluster is found to contain many fiction texts in addition to some texts from other genres, we might conclude that this cluster has the function of telling a story with sequential events. The texts from other genres in the same cluster are then examined to cross-compare their functions with the narrative function of fiction, to identify functional similarities that might account for the likeness in their language use identified by the clustering technique. We followed the same procedure when there were two or three dominant genres in a given cluster. However, if *none* of the genre codes could be seen to dominate a cluster then we had actually to read through (a random selection of) the individual texts.

Б. Beacco J.K. *The Linguistic Integration of Adult Migrants: From One Country to Another, from One Language to Another*, 2014. P. 16.

“The integration of newly arrived immigrants is a multifaceted process and therefore complex to evaluate various indicators have been developed to assess how successful adjustment to another society has been& These include using as a basis broad areas like social inclusion, health, etc. or more specific indicators (income, employment, housing, participation in society, etc.) such as those developed by Eurostat (*Indicators of immigrant integration – A pilot study, 2011*). These methods of analyses very often do not include criteria which are directly related to languages, even though the language of the host country is, to a greater or lesser degree, crucial for adult migrants, especially in cases of long-term settlement”.

В. Ivic M. *Trends in Linguistics*, 2013. P. 153.

319. Circumstances favoured this departure from the classical grammatical method: the Indian languages had no written tradition, and therefore no history in the true sense of the word. Hence the historical approach, the mainstay of classical grammar, was excluded at the outset. The entire attention of the investigator had to be concentrated on the correct description of existing linguistic phenomena, i.e. the approach had to be exclusively synchronic (see above §260).

320. With his serious and systematic approach to the study of the Indian languages, Boas inaugurated a great tradition in American linguistics as regards fields of interest and work. This tradition is still alive today. He was also the first to make synchronic description the central object of attention, and American linguistics still accord it this pivotal position.

One of Boas' greatest achievements was the publication of the monumental work *Handbook of the American Indian Languages*. This is not only a collection of admirably assembled and classified material (from nineteen North American Indian...

5. Методологічна єдність порівняльного мовознавства спирається на зіставлення фактів різних мов. Існують певні відмінності в методах порівняльних досліджень, що зумовлено відмінностями мети та підґрунтя порівняння. Ці відмінності узагальнено в таблиці. Із яким методом порівняння узгоджуються наведені дані: зіставний/контрастивний метод, типологічний метод, порівняльно-історичний метод? Радимо взяти до уваги те, що зіставний, порівняльно-історичний та типологічний методи являють собою різні аспекти розвитку порівняльного методу дослідження мови.

Таблиця. Спільне та відмінне в методах порівняльних досліджень

Метод порівняння	Підґрунтя порівняння	Матеріал для порівняння	Мета порівняння
?	Залежить від конкретної мети дослідження	Дві й більше мов, які контактують	Встановлення спільних і відмінних властивостей мов, спричинених культурними контактами
?	Мови-еталони (залежно від структурної, формальної ознаки, яка аналізується)	Різні мови (неповна індукція)	Встановлення принципів поєднання думки й мовної форми
?	Термінологічна аналітична система реконструкції	Мови, які походять від однієї прамови (повна індукція)	З'ясування походження мови, розвитку її одиниць, взаємозв'язків з іншими мовами, які походять від спільної прамови

6. Прочитайте наведені нижче пояснення особливостей завдань різних видів порівняльних досліджень. З'ясуйте, який аспект порівняльного вивчення мов визначають ці пояснення:

Altman G., Leffeldt W. *Allgemeine Sprachtypologie: Prinzipien und Messverfahren*, 1973. P. 15 quoted in Ramat P. *Linguistic Typology*, 1987. P. 4.

“Among the tasks of general _____ we include <...> a) the *classification of languages*, i.e., the construction of a system to order natural languages on the basis of their overall similarity; b) the discovery of the *mechanism of construction of languages*, i.e., the construction of a system of relationships, a ‘network’ by means of which not only the obvious, categorial mechanisms of language can be read but also the latent ones.”

O’Grady W. et al., *Contemporary Linguistics: An Introduction*, 2005. P. 282.

“_____ studies the nature and causes of language change. The causes of language change find their roots in the physiological and cognitive makeup of human beings. Sound changes usually involve articulatory simplification as in the most common type, assimilation. Analogy and reanalysis are particularly important factors in morphological change. Language contact resulting in borrowing is another important source of language change. All components of the grammar, from phonology to semantics, are subject to change over time. Sociological factors can play an important role in determining whether or not a linguistic innovation is ultimately adopted by the linguistic community at large. Since language change is systemic, it is possible, by identifying the changes that a particular language or dialect has undergone, to reconstruct linguistic history and thereby posit the earlier forms from which later forms have evolved.”

7. Що слугувало підґрунтям для об'єднання чотирьох ефіопських мов та їх віднесення до кушитської групи афроазіатської мовної родини? На якому матеріалі й за допомогою якого методу встановлено генетичну спорідненість цих мов? Одиниці подано у фонетичній транскрипції.

	“one”	“two”	“three”	“four”	“five”
Gedeo	<i>miti:e</i>	<i>lame</i>	<i>sase</i>	<i>šo:le</i>	<i>onde</i>
Hadiyya	<i>mato</i>	<i>lamo</i>	<i>saso</i>	<i>so:ro</i>	<i>onto</i>
Kambaata	<i>matu</i>	<i>lamu</i>	<i>sasu</i>	<i>šo:lo</i>	<i>onto</i>
Sidamo	<i>mite</i>	<i>lame</i>	<i>sase</i>	<i>šo:le</i>	<i>onte</i>
protolanguage	<i>*mite</i>	<i>*lama</i>	<i>*sasu</i>	<i>*šo:lo</i>	<i>*onto</i>

8. Прочитайте уривки з праці В. фон Гумбольдта «Мова і філософія культури» і коментарі до них. З'ясуйте, чому В. фон Гумбольдт вважав порівняльне вивчення мов важливим.

	цитата	коментар
1	«перетворення мовознавства на систематичну науку»	основоположна мета науки поч. XIX століття
2	потрібно «зробити мову – і мову взагалі, і окремі мови – предметом самостійного, вільного й систематичного дослідження»; «мова сама по собі й для себе є найважливішим і найзагальнішим предметом дослідження»	самостійність мовознавства як науки
3	необхідно «розглядати мову не як засіб спілкування, а як ціль у самому собі, як знаряддя думки й почуттів»	мова – не лише засіб спілкування, а явище самодостатнє, у якому виражається творча природа людини; такий підхід має бути основою справжнього мовного дослідження, яке відрізняється від будь-якого іншого підходу до вивчення мови
4	мова є «виявом творчої діяльності духу, постійно відновлюваної у процесі мовлення».	дослідження не зводиться до опису мовних форм, а передбачає проникнення у внутрішню сутність мови
5	мова – не «мертвий продукт», а лише «один бік людської	мова розглядається не як завершений результат, а як живий

	<p>діяльності», «вічно повторюваний акт духовного утворення»;</p> <p>«різниця в мовах впливає на духовний розвиток і пізнання»;</p> <p>необхідно враховувати «весь шлях, яким рухається мова»</p>	<p>процес</p>
6	<p>існує відповідність мов до “світу уявлень, мислення й загального світосприйняття”;</p> <p>багатоманітність мов є “необхідним ... способом формування світу уявлень”;</p> <p>«порівняльне вивчення мов є важливим і суттєвим для досягнення всієї сукупності духовної діяльності людства»;</p> <p>«високе значення окремих мов полягає в тому, що дослідження кожної з них неминуче веде до пізнання всіх інших і розкриває загальні закономірності людського духу»</p>	<p>порівняльне мовознавство має дати відповідь на питання про те, як узагалі багатоманітність мов пов’язана з процесом формування людського роду;</p> <p>кожна мова не лише є засобом спілкування, а й виявом своєрідності народу, його способу мислення та бачення світу.</p>
7	<p>усі мови й усі їхні форми становлять собою «вилив загальної, всеохопної мовної здатності людства»;</p> <p>«Ця здатність становить серцевину вивчення мови»;</p> <p>«вивчення мови повинно охоплювати все людство, усю історію й усі зв’язки з внутрішнім світом людини на різних етапах культурного розвитку»;</p> <p>«Вивчення мови полягає не лише в дослідженні певних звуків і форм, а й у пізнанні духу, який у них живе»;</p> <p>мова- це «енергія, а не продукт діяльності»</p> <p>«філософсько-практичне дослідження мов»;</p> <p>зв’язки між «філософією</p>	<p>головне завдання порівняльного мовознавства, у якому б поєднувалися історичні, культурні та філософські підходи ;</p> <p>потрібно розрізнити об’єкт, предмет і мету мовознавства: об’єкт - людська мовна діяльність у всьому її різноманітті; предмет – окремі мови, що реалізують цю діяльність; мета – з’ясування законів, за якими відбувається розвиток мов і народів</p>

	історії людства та історією розвитку мов»; «мова є одночасно і виявом духу, і тим шляхом, яким він розвивається в окремих народів»	
--	---	--

9. Укладіть глосарій головних термінів та понять до теми (4-5 термінів).